



## Somari

### Max Allier: lo darrièr poëma

Max Allier , Per J.O.L. *in memoriam*

#### 1 trobar

Arnaut Guilhem de Marsan, *Ensenhament* (seguida)

#### 2 trevanças

Guilhèm Joanjòrdi, *Lo dobtè*  
Sergi Javaloyès, *La paur*  
Sarà Laurens, *Tren*  
Aubin Bonnet, *Trevança*

#### 3 lo petròli

Denis Castagnou, *Hossegòr gòre*  
Bernat Manciet, *Lo Gaselòt*  
Alioà, *Oleum petra*

#### 4 d'una talvera a l'autra. *reviradas*

Sassid Dehmani, *Amnaren N Id / Endanièra de nuèit*  
Tayeb Chelef, *L'ombra*  
Leizer Aichenrand, *Trevada*  
Elsa Cross, *Montsegur*

#### 5 germanor

Jep Gouzy, *Ultim dinar lliure de Beethoven* (*carta de Michael Krenn*)

#### 6 cronicas

**pintura:** *Pausicion*, per C. de Cambiaire  
**libres:** per J.L. Pouliquen  
**orientacion:** *Cronicas de ma cambra negra*, per J.P.Creissac

#### novèlas



Lydie Arricks : "Job, un genou en terre".

# Max Allier: lo darrièr poëma

PER J.O.L.  
IN MEMORIAM

Uòi cossí vai au vèspre de ma vida  
qu'un dieu me bufa a la perfins lo vam  
Mòrt d'arrancar de mas bocas ta man  
de fèrre aquel morralhon que me quicha.

Fai temps lòng temps que dau fosc dau passat  
quand espelís ta cara que clareja  
que ton rebat au potz de ma mementa  
se ritz entre que me'n vau te parlar

d'auzida un ponh sarra ma gargamela  
e reste nec. De son det auturós  
la Mòrt que son silenci fai l'empèri  
clava ma boca entre lo primier mot.

Mas uòi perqué de sa lei soi desliure  
laissant rajar la dolor que me ponh  
l'amor qu'aviái per tu o pòde dire  
amic e còr barrat cridar ton nom.

Vòle idolar coma un lop a la luna  
mon òdi de l'azard bòrni aborrit.  
D'un còp de dats au jòc de la fortuna  
sens solament o saupre t'adelís.

S'endevenguèt en l'an quaranta. Un jorn  
de junh, trestombant d'amont un volaire  
dau Reich crevelèt tot d'una brivada  
e t'ablaquèt. Ton còs a l'abandon

restèt jagut mièg mòrt dins los rastolhs.  
Sens mai auzir patacar la mitralha  
despoderat sentiás que s'escapava  
ambe ton sang ta vida a bels degots.

Aviás pro dich que te moririás jove  
se faziás fiza als signes de ta man.  
Mas te'n riziás. Tu talhat dins lo rove  
sentiás ton còr remontat per cent ans.

D'un palm de nas tot trufant lo malastre  
faziam virar au jòc de las colors  
Pica-la-Mòrt que'n sa valsa infernala  
mena Judith còr afogat d'amor.

Non o creziam que l'endevenidor  
nos l'agèsson clavat en la codena  
ambe lo fèrre rog que fuma e crema  
quand als salancs fèrran lo cuòr d'un biòu.

Qu'es lo rescòntre un cel esperlucac  
que non pòt pas lo chifrar l'uòlh d'un òme.  
Benleu que l'univers faguèt son òbra  
mas e mai el çò que faguèt non sap.

Lo temps que vèn l'estampan en camin  
d'un pas caput dins lo gres e la fanga  
tot contestant au vent marrit que branda  
lo drech a nòstre biais de s'enantir.

Auràs bandit las linhas de ta man  
que se perdèsson en tempassant las rasas  
dins l'arcolan e l'aur verd dels mirages.  
Mas an copat e per sempre ton cant.

març de 1998



**trobar**

## ENSENHAMENT

(seguida)

**E**can seretz en cort  
no seretz mia sort,  
si me voletz entendre.  
Larx siatz en despendre  
et aiatz gent ostau  
ses porta e ses clau.  
Non crezatz lauzengiers,  
que ia metatz portiers  
que feira de basto  
escudier ni garso  
ni arlot ni ioglar  
que lay vuelha intrar.  
Ni siatz enveyos  
dels manens cobeito,  
que.s fleisson a selat  
can son en cort intrat:  
ia Dombredieu non plassa  
que cortz per vo.s desfassa  
que ia n'iscatz premiers,  
mas a totz iorns derriers;  
e totz vostres ostals  
deu estre cominals.  
E solvetz las penhoras  
largamens totas oras.  
E sie'us falhon deniers,  
vos iogatz volontiers;  
a ioc maior iogatz,  
c'aco es iocx onratz,  
que no.s tanh ioc d'azar  
mas ad home avar,  
que get per un denier  
cent vetz en un taulier.  
Qui pren los datz e.ls laissa:  
tot son pretz en abaissa:  
per so.us man yeu aver  
a ioc maior tener.  
Ni la no.us irascatz

per perdre que fassatz,  
ni camies vostre loc  
c'om non puesa far ioc,  
ni torsatz vostras mas  
com si eratz auras;  
nie.us conosca hom ira  
per ren que aviatz d'ira:  
s'o faitz, en eys lo dia  
partes de drudaria.

Enquer aprendetz mays  
si voletz esser iays.  
Aiatz un bon chival  
e dirai vos ben cal:  
que de corre s'espleit  
e per armas adreit;  
aquel menetz ades,  
e las armas depres,  
la lansa e l'escut  
e l'ausberc conogut.  
Sia ben essaiaz  
e non mia malvatz;  
e enselatz lo be  
de sela e de fre  
e de mot gen peitral,  
que res no y estia mal;  
e faitz far la sostsela  
del senhal de la sela  
e d'aquest meteys tenh  
on l'escut sera penh,  
e.n la lansa senheira  
(de meteissa maneira).  
Aiatz rossi bastier  
que.us port l'ausberc doblie,  
e las armas en aut,  
que iran pus azaut;  
e.ls escudiers ades  
ben los aiatz depres.  
Era'us dirai lo ver  
per que.us man so tener:  
car sapchatz no.l va be  
qui res del sieu no te,  
que, per (c)ort o per guerra,  
tot li er obs a querre  
so que mestier li es:

ia no sera cortes!  
Pieg l'es que mal de febre  
qui tot o vay soisebre,  
car dona no vol pas  
drut que en breu se las  
per guerras ni per cortz,  
que sosmes si'a sortz,  
mas que a totz iorns pus  
fassa son pretz en sus.  
D'aquest no a vergonia  
dona, ans n'es pus conia:  
si de s'amor l'apela,  
ans s'en fa pus isnela.

*(contunharà lo còp que ven)*

# trevanças



## LO DOBTE

"... Jo qu'arrecaptarèi tots los arricoquets..."  
(Poëma barròc dau temps de prima)

**M**atin d'estiu. N'es pas qu'un chic abans l'esguit deu jorn. Benlèu era s'a pres, d'en prumèr, lo temps d'esperar a sa pòrta, coma lo hè a cada jorn, quan lo ven véder... un pauc coma per demandar l'autorisacion de rentrar dens lo son espaci. En har atau, sap que hè a la raubaira! Mes una raubaira sacrada! Totun, aquò n'es pas qu'un rituau, e eth non a pas briga besonh d'aquò! Arridolet: era ne sap pas, solide, que l'a tornada conéisher abans la soa quita preséncia! E per l'i aver batalhat, los uèlhs barrats, totas las claus deu monde, que la merceja d'aqueth usatge qu'a pensat de longa a lors rencontres: esperar abans que sia passat lo lindau...

... Atau, donc, es reentrada shens cap de brut. A pena un hregadís de pas suu sòu. Eth ne l'espèra pas. N'espèra pas jamès arren! Ni arren ni arrés. Quitament pas era! (era ne sap pas aquò si que non seré decebuda a de bon!) Quan se voleré liura. Se despulha de son blodon d'estiu, se tira las bagas. Tanben la montra. Nod lo bracelet de cuèr au mitan d'aqueras jòdias per non pas las se pérder. S'apressa a tot doç deu son còs. Eth non mauta pas. Hè en semblant d'estar adromit. Era pausa sa man suu plan, au bèth mitan deu son front. Eth n'a pas un moviment, sos uèlhs a miei barrats. Era hè un pas mes e li tira l'apriga de l'espata en la har eslissar a miei-ren. N'endura pas qu'aquò, l'apriga de lana! un "plaid" escossés beròi coma tot, un "tartan" de "clan" oblidat. Quitament gloriós, se ditz, aquò deu fretar dens lo som! Mes rai... es aquò qu'aima! Lo bailina a tot doç en jogar dab l'arrea de la man a l'encontre de la pèth fernissanta. Cap ad era vira lo cap, coma qui se desvelha. Li sembla, a la dauna, qu'a avut un arridolet. Era hè eslissar sos dits tot deu long de son espata ad eth, jogant dab sos muscles destibats, tastant la calor deu son còs doç: las espatas, l'esquia, lo ren... La pèrna cambrada, poderosa. Puish se'n torna cap au son cap, va de son espata tà sa boca, l'arrea deus sons dits jòga dab sa boca ad eth... Acaba de har eslissar completament l'apriga. L'espia dens la soa nuditat. Dius, com es bèth!... Es lo son amor! (pas lo son sol amor, vertat, per'mor la dauna arrefusa d'estar d'un sol tròç, tan com arrefusa d'estar abocinada... eternau hemnum... mes lo son amor, totun... )

Son solets, los dus. Solets e, mercés au matin, lo lor temps n'a pas de passat; es una sòrta d'arridolet quan arren n'es pas

enqüera advengut, una obertura de tots los possibles...

Es pertot qu'era lo se bailina, e hè au mes doç, e jòga dab lo son còs, e lo se massa... Aima aquera estona d'eternitat...

Quan lo rite de l'encontre, pèth a pèth, pèth sus pèth, es acabat, lo pren per la man. S'es botada los gants de cuèr. La lutz ondra los èsters e las causas. Dens lo son bonur de patz, la seg. Non i a pas de beròia musica e totun li pren l'enveja de dançar. A las hemnas, los hè tostemp gai lo dançar, e, eth qu'es filosòf, sap plan que va èster urós dens l'estona deu son bonur ad era! Dança dab era e era dança dab eth. Contra eth. Un pas, dus pas, torna alentorn d'era, coma pivelat per lo son espiar. Tiba la man cap ad eth, e eth va cap ad era dens un moviment completament honut. Lo diseretz un gat a maugrat la soa massa, la soa puis-hença. Era s'estrema un pauc e eth la segueish, dens lo bailar melimetrat de las soas sensacions comunas... Quan es ad eth de jogar a s'estremar d'era, era que s'estrema tanben. Eth emplea aqueth espaci! Es era, alavetz, qui va cap ad eth e lo torna préner per la man, dens aquera valsa lenta... Quan era nina, ne s'alassava james d'espiar arrajar l'estiu, au ras l'ostau deus grans parents. Sembla a la dauna que la dansa loa es coma aquesta aiga de montanha. Era e eth son vielhs complicis e lo lassige jamès ne ven pas trebolar lor present.

A còps, l'arriu crèish tà vièner mes gròs, gave. Deus sos gèstes lo desir naish. En era. Coma s'èra un arriu poderós. Sap que pòt tot emportar. Eslissa sus eth mes que se l'enhorca, tostemp dens un moviment eslissat e lent. Eth se tiba devath era. Poderós. La generositat soa respon a la doçor de la dauna. Aima la vibracion qui monta deu son còs. Hè anar sas mans sus sas espatlas ad eth e las eslissa suu haut de l'esquia. Eth aima aqueth gèste, aquera tèunha bailinada (a còps, la dauna es autan leugèra com un ausèth!) Van a tot doç, au medish ritme. Eth es devath era e s'avisa a non pas copar lo moviment deu malh a la dauna. Era doçament se cambra, shens un mot. Alavetz, s'estanca eth lo moviment per èstre a de bon devath era, perfectament pausat. A avut un arridolet, la bèra dauna. Eth li ved l'arridolet, quitament si lo son espiar es enlòc mes. Era torna préner lo son moviment, eth la segueish. Mes vòu mes. Era a pausat la soa cama sus son flanc ad eth. Eth incurva la soa coloa vertebrau, de la nuca a la basa deu sacrum. Comença a se móver los malhs. Purmèr coma per la dança lenta de totara. Puish cambia lo ritme de las puishadas. Eth va d'un costat tà l'aute, de mes en mes viste. Era lo hè passar coma la canau entre sas cuèishas, vòu que mauta au ritme que balha, era, poderosa a de bon, shens se pérder la fòrça dens gesticulacions segondàrias. Lo hè anar ont vòu, en jogar deu sos

desirs ad eth per har viéner mes gran lo son plaser ad era. Era s'estanca e eth s'estanca. Puish, mes viste, lo hè tornnar partir d'un pos de sas camas. Viste, tan viste. Li pausa la cravacha per l'abans de las ancas, plan abans au gras de la cropa. A la demanda de la longa flinga, hè un demi-torn sus sas pròpias espatlas, era tostemps perfektament en equilibri sus eth. Sus lo grand miralh de la paret deu hons, se ved e aquò la trebola mes que lo poi díser. Un demi-torn mes. Tot a la soa atencion, eth que comença de susar. Era aima aquesta susor que li trversa lo cuèr deu gant. Li passa la man sus l'espatla e la se pòrta au nas. Segoteish lo cap per s'espe-luhar lo pèu e s'obreish la camisa blanca. Si eth es una punhada deu vent deu sud, era es punhada de lutz. A plaser a la dança lenta, la bròia grana dauna. Era lo mia a tot doç au passatge. Enfin, de sa bota de cuèr, l'envia dens un moviment de mes en mes rapid. Rebombeish. Sus eth, era se clina en arrèr, arroçòra de bonur e cuelha la fruta de la soa energia, deu son moviment dens sas ancas soplas. Desalenada, se'n torna a tot doç au calm, en lo bailinar doçament, en se clinar sus eth, sas popas li hasent com un bohar deu vent deu sud... Los dus van doçament, destibats.

... Au luenh, lo monde se desvelha, completament indi-ferent au rituai qui ven de se jogar... Lo pè deu cèu s'esclaira e en.hlama lo pròche après aver botat lo huec tau luenh. Ací, los òmes deu quotidian, dens ostaus que n'an quitament pas los cin-quanta ans, començan a se bailinar las hemnas. Au luenh, dens la hreita deus dias, quauque hasan asemantic crida una traison qui n'es pas de rason. Plan luenh, las aulors de cafè s'aprestan a ensemiar lo temps. Era, la gran dauna, pòrta l'espier a la lutz qui reentra per la grana hièstra obèrta. Sa camisa es obèrta sus sa pei-trina e aleda lo dia que ven...

Era, la gran dauna, sauta a tèrra e se bota la man a la pòcha... Ne tira una pastanaga que li ten...

## La peur

**Q**ue nueiteja adara. La confidènciança de l'eusa que m'en-tormenta enquèra. Be'm pausi questions. Lhèu la nueit e'ns parla vertadèrament ? Lhèu e ns'a volut díser un secret, per'mor adara qu'ac sèu, qu'ei lo men vielh bedoth qui m'ac shiulè hens l'aurelha : " La nueit qu'a peur com nosautes, que'n tremola, que'n ploriqueja e qu'apèra a la soa mair. "

L'escur molhat qu'arriba e qu'envadeish lo casau sancèr. Que'm preni la lampa e qu'i torni. L'hariolèr que m'esperava. B'èi urós de'm véder inquiet, eth qui ac sap tot de jo e de las meas is-tuèras. Que m'entercalha :

- Çà'i t'ací, mèste, viste, jo que t'ac vau díser tot ! E vedes, la nueit qu'a peur d'estar etèrna ; qu'a peur que los dias, los nos-tes beròis dias, e demoren de l'auta part on e's tròba lo so. Pensas, be seré terrible tad era e tà nosautes... Jo mantuns còps que l'èi entenuda a cridar causas òrras.

E jo de'u demandar sus pè :

- E çò qu'a podut cridar ?

Mes aqui, be'u senteishi geinat, be'u vesi esitant. Que m'i torni tres o quate còps e tostemps lo son silenci. Mes au cap deu cap, còp sec com se'm volè véder a partir, que m'alarga :

- Ne l'èi pas briga compresa, que parla ua lenga berò es-tranha ! Alavetz, vergonha que n'èi avut !

Que'u bailina las soas huelhas. Que'u disi que'u compreni, que jo tanben b'i a lengas qui non compreni pas. L'arròda de la lua que ns'amoreja e que'ns demanda de deishar. A plaser, que me'n torni tà la mea crampòta. Aqui, que'm boti au lheit e que deishi la frinèstra ubèrta. Qu'espera. Qu'essagi de tièner de tòla. Que bevi cafè. Que legi. Que'm boti la ràdio. Las minutas e las òras que marchan. Suu truc de tres òras, l'estelada qu'ei enfin clara. Còp sec, un long crit seguit d'un planh que traucan l'aire e la plana. Qu'ei com s'escanavan ua gojata. Lhèu un sacrifici ?

Dehèt, que'm lhèvi. Qu'i vau pèdescauç. Que travèrsi l'a-lea de las ahragas sauvatjas, que passi enter l'altea frèule e l'i-rangèr mexican, la cara molhada e lo cap qui borreish.

Que'm cèrqui l'hariolèr. Que'u vèi. Que drom. Quauques pas de cap au magnolia, e l'eusa au ras que'm shebiteja : " Que va parlar lèu ! " Un aute crit, seguit de hèra d'autes mei terribles. Que'u disi : " Lhèu quauque dictator e mata tots los mainatges deu monde ? " Lo casse landés que'm torna ; " Non, n'ei pas aquò ! "

E çò qui pòt estar ? Lhèu ua bèstia de fresc vaduda de sonque un uelh e's cèrca la soa tuta ? Un becut inventat peus òmis qui's vòu venjar ? Que nani ! qu'ei quauqu'arren d'aute.

Alavetz, que gausi. Au casso estimat que'u demandi de cridar a la mea plaça –e òc, los casses de las Lanas, los qui vaden au ras de la Mar grana, que saben totas las lengas deu Monde, - qu'ac hè, tremolant :

- E qui hèz vos qui criatz atau ?

Lo vent caut d'Espanha que's lhèva, puish lèu, com dens un miracle, ua votz hòrta de hemna que'ns boha :

" Que soi la qui's vòu tuar a l'òmi, mes ne m'i soi pas enquèra escaduda. Alavetz, tota nueit que cridi, que cridi, atau tà'u har paur, e lhèu e'n crebarà a de bonas ! "

L'eusa arrebandida que la torna :

- Mes doblevant perqué donc voler tuar l'òmi ?

La votz que's hè mei baisha e que'u respon :

- Qu'ei l'òmi medish qui m'ac a demandat.

*Barcelona, la nueit deu 8 de mai de 2002*

## TREN

**A**gache per la fenèstra, d'images de vilas o de campèstre que desfilan tant aviat que se pòdon pas veire. Pas ren qu'una mena d'ondejament colorat.

La sala revèrta un corredor o un dormitòri. Doás tièras de sètis. Tot aquò sembla pas que bolègue, a despart d'un leugièr balanç.

Un tren. Veitura de segonda classa Granda Linha. Cau esparnhar, aquelei jorns d'aquí. Urosament que l'anar-tornar Nimes-Montpelhièr es pas la fortuna. Qu'aqueu me lo cau faire quasi cada jorn.

Se pòt pas dire que lo païsatge siágue distrasent. Vau mai pamens lo defòra que lo dedins. La veitura es quasi desertosa. Una bóstia de consèrva vojada. Qauqueis armas silenciosas demòran ambe lo nas sus lo jornau, sus lo libre, sus lo dorsièr a trabalhar, sus la fenèstra, sus ren. Silenci. Pas ren que lo bruch de la maquina e de las ròdas. Coma totjorn. Ren pòt pas l'arrestar, levat lo conductor. Ren daissa pensar qu'aqueua acordança de fèrre se poiriá borrar.

- Ieu siáu argerian a cent per cent...Oc.. A cent per cent... Ieu la França coneisse pas... Ren que l'Argeria... A cent per cent...

L'òme es bandat. Tanben charra amb una vòtz suava e assegurada, un pauc vaga. Sembla pas un SDF. Es pas gaire diferent deis autrei viatjaires amb son blodon e sa casqueta. La vertadièra diferéncia es qu'aqueste es pas silenciós.

- Perdequé, de qué faguèt la França per nosautres Argerians? Hé? De qué faguèt?

La question es pausada sens colèra, sens accent, coma se subrenadava d'un nivòu, luencha, trebola. Leis autreis armas pican dau nas. D'un còp, lo jornau, lo libre, lo dorsièr, la fenèstra, lo nonren, semblan mai pivelaires que jamai. Es curios aquò. La question sembla que se siágue esvaporada, mas la resposta seguís lèu.

- Ren! Lo trabalh... La vida... Tot aquò... ren... En Argeria, se pòt faire de causas... Lei vesins t'ajudan... Dins mon vilatge, lo monde trabalhan ensèm... L'òrt ... Lo bestiari ... Es ansin en Argeria ... Siáu argerian ... a cent per cent ...

Lo silenci es mai pesuc d'un còp. La maquina sembla que chuchute. Dos rengs de sètis en arrièr, vese un drollet que clina lo

cap per desvistar l'òme.

- Mamà! As Vist? As vist lo monsen, mamà? As vist?

La votz clara dau dròlle es cuberta per lo chutchut geinat de la maire. Pasmens, lo fanton es totjorn clinat fins a l'òme e lo finta. Lo monològ contunha.

- ...Siás jamai solet en Argeria... mai l'argent... Aicí pas parièr... getat de pertot... Pas que per l'argent que demòre en França... Ren que me tenga aici... Siáu argerian...

L'òme es arreatat au mitan de la frasa per lo riset dau mai-natge que sa maire lo fa calar. I torna...

- ... E lei femnas... Sabon pas se téner... garças... fan lei gloriosas costumadas en putas...

Dessobte lo sol signe de vida: lo negre agach agut que lei femnas mandan a l'òme. Aquò s'esperlonga pas que quauquei segondas. Pasmens lo de la joina maire persistís, consirós, estranh.

- Non, ren a fotre. Es pas ençò mieu aquí... Tractat coma un chin... caçat de pertot... Ren a fotre de la França... Es pas l'ostau aquí... Ren a fotre... Siáu argerian.

L'òme anava dire mai, mas una votz mecanica e ritmada resclantís.

- Dònas e sénhers, arribada a Montpelhièr. Arrestador que ven: Montpelhièr.

E sembla dire: "Bufatz, siatz desliurats." A la fenèstra, l'imatge de la gara apareis. Lo corredor s'emplena de viatjaires encara mai preissats que de costuma. Lo movement de sortida s'anóncia, subte e umil, quasi vergonhós. Lo cap baissat.

- Siáu argerian... Oc, argerian...

Vire la tèsta un darrièr còp fins a l'òme totjorn setat.

- ... A cent per cent...

M'avise que darrièr, la maire e son fiu demòran. Ela esepissa sa tenguda dins un rebat de veirina e alisa de la man lei plegats de sa gonèla. Puèi, passa davant l'òme sens l'agachar. Lo dròlle se revira e ditz:

- As vist, mamà? Es farcejaire, lo monsen!

- Chut, Djamèl! Chut!

## Trevañça

Divendres, 5 de genoièr.

La un pauc de mond encuei. Quitan pas de passar davans lo café. Totei s'afanan, azimats, e an pas lo tèmps de levar la tèsta per veire, amont sus lei teulissas, la segaira que ritz tant que pòu. Ieu nimai, non l'agacho. Mai la sabo. La sento, que trèva ambé son oulor de bòna santat, de bònaür, que se regala de leis escham-pilhar per lei mièlhs tòrcer mai tardièr. La sabo. E li pisso a la gueta. Aganto una cigareta, l'aluco. Fuguèt un tèmps qu'aviáu arrestat ; ai représ. Es agradiu de chausir sa mòrt, puèi, o chau ben dire, un colhon que fa ren es un colhon. Un colhon que fa tubar es un filosof, un poèta. Un òme.

Ai remarcat que quora se tuba, non se pensa pas en ren. Escorcha aisiá dinqu'a l'absenteïsme. Un moment que se pòu dire "vai te faire ténher" ai cervèlas, lo chau pas abenar coma aquò. Vau ben quauqueis ans. Es bled lo cendrièr. Tornarmai un café. I chau pensar a pas pensar. Son lèstas a tornar venir dansar sa mascariá lei pensaas. Es perduá, la batèsta, o sabo. Qu'escrigo ne's ja la pròva. Un tipe, trenta-cinq ans, perfectò ablasit, mau rasclat qu'es-champa son – perdon- sei maucòrs sus un fuèlh. Aquí la situacion per lei tira-sang.

Es estonanta la capacitat de l'òme. De cauvas que vos an semblaas evidentas pendent d'ans, tot d'una lei remetèt en question coma aquò, e trantalhan dau costat que van tombar. Pasmens, sabo que la mar es blua, e qu'en fòra de quauqueis eschaseças petrolificas, o sarà encara un moment. Non, es deis evidéncias pas evidentas que charro. Un molonàs d'ans ambé de seguretats lei plenei pòchas, e un matin, sensa sacher qun chabrin de quana chabra, vos trobatz lei pòchas vuèjas, la pòussa que vos aganta leis uelhs e un amarum sorn que vos ponha lei dèts. Coma se sichèsse marcat dins la sang que quora es en naut, lo solèu, chau que davalè. Oc. Dèu èstre aquò, es marcat dins la sang. Es pas la miu falta, s'avètèz un problèma, o chau dire a la genetica.

Un còp de telefòn. Chau montar a Merala. Es totjorn coma aquò, quora començo de m'acostumar a l'amarum, que començo de li veire dins la nuèch, lo mestièr, via aquela salopariá de pega-aurelha revèn a la corsa. Aqueste còp, es encara un mòrt, tornar-mai a Merala. Començan de me gonflar.

Aüra es segur, i a un fòl que se regala de tuar. E quora dió fòl, es au sens promièr. Cada còp, machura tot *perfièchament* coma se sichèsse un auvari, mai tua totjorn dins lo ròdol lo mèsme. E a tuat tres fraires d'una familha de quatre. Un que se pren una pèira tom-

baa de la paret de la bastiá, amont, a n'aquesta campanha. Lo segond que se rescontrèt amb'un aubre que tombava. A manco cinquanta mètres de la bastiá. E encuei, lo fraire tresenc, completament aclapat per una chasuá de pèiras còtra la barra de la Leboà, coma dison. Dins la familha Dardalon, Sant Pèire a demandat lo tresenc : Pau. Totei tres son estats trobats ambé de barraminas, de pics, de palas. An pas agut tèmps de se cavar lo cròs. Èran pas aquí per se lo cavar lo cròs, e sabèm totjorn pas que gratavan, aqueleis estamats. Sidònia quita pas de faire d'ipotèsis, de cerchar lo biais de lo cravatar, l'autre fadat. L'agacho, sensa li ren dire, ma partenària que m'es arribaa. Soletament l'agacho. Assajo de sorire un pauc. Mai pòdo pas. Anar trobar la maire Dardalon, e encara la veire plorar, sensa i poder ren faire, ren dire, en assajant d'èstre tan digne coma ela, que plora sens bruch sus son fautuèlh. Totjorn ben tengüá, l'ai jamai vista chiunar o se plànher. Seis uelhs pegats drech dins lei mius, seis uelhs que ploran coratjosament.

Lo coratge. Aquò me manca. Ai de maucòr la plena gargamela. En veitura se ne's avisaa Sidònia. Assaja de me confortar. Pòu pas marchar. Nòva crisi d'antiasseguranças a l'asuèlh. D'ont mai me charra, d'ont mai me viran lei cervèlas. Per me chambiar leis idèas, assajo de pensar "trabalh". Voliáu trabalhar ambé leis aucèus, totstèmps, e me tròbo inspector, gràcia ai juecs de mon paire, que per acceptar de donar sei terras a l'armaa, pachejèt una "bòna" plaça per ieu... La vaquí, la bòna plaça, fàcia lo commissari, a Dinha. Me pòdo crebar la santat a li dire qu'avèm ren per trabalhar, me fa prometre que tot sarà achabat la setmana que ven. As comprés ? Alora desmerda-te. Tot me cala sus lo morre au mèsme moment.



Cafè-tabac. Mon iscla. Cada còp que me sento sus la tranta, cercho aqueste recapte, onte espero que tot se tòrne d'aplomb sensa i ren faire. Se trobar coma un colhon a esperar qu'arribe quauquaren, e sacher que s'arriba quauquaren, farai tot per l'empachar. Aquí la miu vita. E puslèu que d'assajar de me bolegar un pauc, d'assajar de sortir la tèsta de l'aiga, tant estimo de barrar leis uelhs, èime de pas veire l'aiga amara a mon entorn. Mon iscla se ditz "a cò Renat" sus la plaça d'Anton. Li veno coma au cinèma, per veire ma vita se debanar sensa ieu. Li veno coma au cinèma, mai es jamai tròp bòn lo film ; l'actor principau es en chauma, esperant una estanding ovacion ipotetica per tornar aparèisser. E ai pas encara trobat lo tiolet "pauva".

Charriá que tornèssò a l'ostau quand mèsme. Me dèu esperar la frema. Suavament, coma de costuma, e que que fago me dirà ren. Jamai non me ditz ren. Liure. Liure de faire çò que vòlo, e adomenigit per aquela liuretat.

## Dissabtes 6

Totun, tres fraires. Tuats a l'endrech lo mèsme. Lo nòstre òme es un psicopata que n'a après lei Dardalon. Rai que lo paire fuguèt un momentàs cònse de Merala. Cerchar totei aquelei que porían l'azirar tant. E charrà tornar onte se faguèron lei crimis. La Leboà creïo. Compreno pas lo perqué. Perqué lei tuar totei tres coma aquò ? Auriá perfiechament poscut passar per d'auvaris, e la fauta sus leis esquinas de "Padastre" ; es adonc una istòria de revendicacion, quauqu'un que cercha de provar quauquaren. Se compreno lo perqué, tendrai lo fiu lo bòn. Vau anar trobar Sidònia.

Chau quand mèsme èstre un pauc con per ansinda cultivar lo maucòr. Ai passat la nuèch au bistròt, e lo lassitge me gonfla lei parpelas e me desgonfla lo coratge. Luèga de laisser passar lei cauvas, e provar de plus li pensar, au contrari, l'escrivo, per èstre ben segur de lo mastegar un bòn moment, de ne'n ren perdre, de lo chicar ben coma chau. E fau parièr quora vai trobar Sidònia. Lo me siáu pas encara dich ben en fàcia, mai lo sabo, lo sento. Bensai i es pas, que degun ven dubrir. Ah ! fin-finala, arriba tota roja coma un pebron. Ela, charra ren que de trabalh. Posquessiam discutir tranquilament, per poder passar enlà d'aquò, mai non, trabalh, trabalh. Es arribaa en corrent per me dubrir, qu'èra a faire un recapitulatiu gigantàs de totei lei donaas. De fòtos de pertot au sòu, religaas per de sagetas fachas a la creda, cada color representant una accion o una intencion diferenta. M'explica de cauvas que sabo jà, e ieu, coma un santibèlli, l'escoto, en me disènt qu'aimariáu ben la prene dins mei braç, mai qu'aurai jamai lo coratge de divorçar. Totjorn prés entre lei pantoflas e lo restant. Puèi la frema, l'aimo ben quand mèsme, ma libertat m'i estacha... A rason, Sidònia, tant vai pensar au trabalh.

Au siu, es un pati ordenat. Vòlo dire qu'es totjorn lo mèsme, lo bordèu a sa plaça dins l'apartament. Sus lo mòble fàcia la pòrta, totjorn lo vas lo mèsme ambé lei flors de glauja en plastègue, tot plen de papièrs, de reclamas, de letras per mandar, sabo ieu... dins un parellhat d'armaris dèvon chaber la taralha, la papafardisa e tot çò que non sabo. Me ditz de la seguir dabàs. Me pòdo pas empaçar d'agachar sei peus tan lòngs e d'imaginar son sorire dins mei braç e dins ma vita. Ai la canha d'èstre urós. Ela se'n avisa pas, e tant estimo. Dabàs, es lo temple de l'enquistaire, de milierats de libres de psicanalisi, de psicoterapia, de romans policièrs, tot per dintrar sensa mingo problèma dins lo ment d'un assassin, en viatge organizat. E siam perduts au fons d'un país que se i es jamai ren passat, e siáu segur qu'après aqueu brut afaire, jamai se passarà plus ren. Sichessiam en ciutat gròssa, demorariá a la bibliotèca Sidònia. A fach un trabalh de folia. Cada fòto qu'ai vist en naut a qui son pichòt encastre, ambé lo profiu psicologic, leis antece-

dents, e lei mobiles eventuaus. Segon sa vision dei cauvas, lei baraminas e tot lo demai èran pas dei fraires, mai son estats emplegats per "l'aucèu" èime de nos desdralhar. Oc, per ela, se ditz pas un salopàs, mai un aucèu... un aucèu qu'auriá de tendéncias retrò-fetichistas, que me ditz. Lo programma de la journaa sarà adonc de demandar se quauqu'un lei veguèt partir ambé tot son atiralh, e de cerchar d'indicas, o de testimònis. Istòria d'èstre segur de pas tròp ben dormir, ni d'èstre suau e urós, la convidò au restaurant ma partenària.

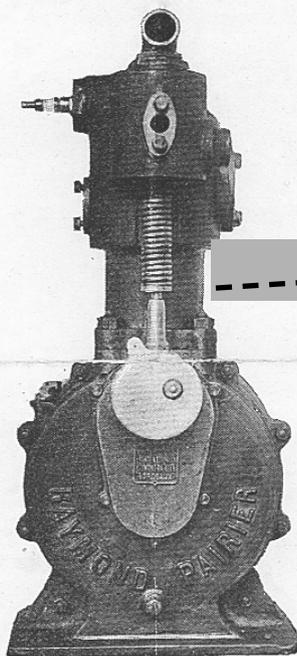
Au restaurant, contunha son rasonament Sidònia. Ansinda l'aucèu dèu èstre tochat per una patologia de la superioritat, que luèga de faire son affaire discretament, nos mòstra ben que se jarça de nosautres, e que nos es superior. Aicèsta patologia es generalament doblaa d'una tendéncia espinchairitz, que ela provòca lo plaser quasi joissiu, lo tot, evidentament fonccionant en cèucle barrat e viciós. Per ieu, es un brave pati, mai sembla de sacher çò que ditz Sidònia. Sensa ren dire, fau mentalament l'anar e venir entre l'os-tau e lo restaurant. Lo cuòu entre doí chalièras. Amb'aqueste putan d'affaire, ai pas léser d'anar sus mon iscla dauraa de non-ren, e crèio qu'i vau petar.

(Prumièras paginas dau roman *Trevañça*)

# RAYMOND PAIRIER

*Ingénieur-Constructeur*

35, ALLÉES DE CHARTRES, BORDEAUX



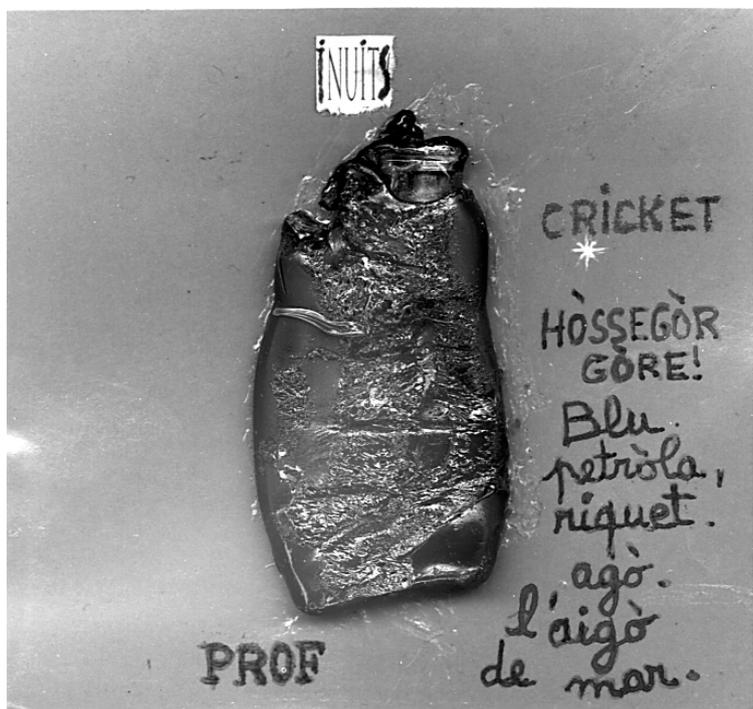
MOTEUR A PÉTROLE

Type de 4 et 6 Chevaux.

Charles Chambon-Bordeaux

3

lo petròli



## LO GASELOT

Preu còishe d'Amarah

I

un punh sonque de sable  
 un punh de sau  
 un punh de grama

suu gaselòt

ua branca de pluja  
 ua branca d'arrós  
 de plors u' branca

suu gaselòt blasit

ua pluma du's plumas  
 ua huelha dont ròda  
 u' quauqua niu dont vòla

suu gaselòt torrat

un destacar de dagtas  
 de blat un desgrunar  
 de saumucs un comptèr

suu gaselòt copat

dont s'eishenta ua sauç  
 segotida u' vervèa  
 lo froh d'ua laurèra

suu gaselòt dont dròm

un chòt sonque de lua  
 sonqu'un hular de bruma  
 ua òulor de matin

susu gaselòt de nueit

u' miera de brasòc  
 un tròç de brec dont plega  
 un brincòt de caluna

suu còishe d'Amarah

## II

viraires los canhard-latour  
los auratges de reaccion  
los ventilatòris de preia

suu còishe tot pelet

se'n arríden adarron las lagostas  
los pilòtes se'n arríden : " permer còp ! "  
s'eshihalhan los presidents

suu còishe de saunei

" E vòls purèia de flashs ? "  
vòls ketchup esclapochat ?  
vòls haishís ? "

suu còishe magrilhàs

qu'i gresilha faussa moneda  
dab halhas de mentidas  
qu'i gresilha fosfòr ua embrada  
suu còishe e n'a pas mes paur

qu'i càden doctrinas  
doctrinas-gangrenas que càden  
eshlors d'òuloroncs u' prima

suu còishe mèr

virabrequins logics  
caishaus metalics  
ua herralha ahamiada

deu còishe nut

a tòs los motors negres  
a vòlts dinamòs-muscles  
a pols las amors mecanics

suu còishe d'inocenci

### III

cherrissen dahliàs criminaus  
iranjas sanguinas que cantan  
hitges profetics s'esbornacan

lo còishe ua dotz

las ciutats granas que creman  
là-bas enlà paparòcs  
per las buas prestits

lo còishe ua meit

sorelhs klaxons suus tòca-cèus  
avertiments de tòlas inoxidables  
los tòca-cèus acordeons-miaulaires

lo còs deu còishe ua flaüta

sangnan las nueits deu neon blu  
sulfurics que chòrran de las montanhas  
fusilhadas d'arraïcs

lo còisha qu'òbra las suas plagas

las nacions de lunh que s'esgabornan  
e los mèstes un bestiar ent'aus maseths  
lo Mèste de Tot que lo hen se n'arríder

e donc pr'amon un hiu d'èrba

engrenatges aquí ressòrts  
ajartaires d'escominge  
la maladida se lhiva com l'auba

pr'amon d'un pòt blu

mes pregan per los maladits d'enlà  
los sables los sables e los grands flumes  
sus eths un punh de hèrm

e tu tanben mon dròlle

tu petali

Oleum petra  
Pietat pietat

Pierre sand mond  
Pèira sable people

Stone arena personne

Mond is personne

Oleum petra  
Pietat pietat

Arena del mar  
Arena del desèrt

Delenda Carthago

Carthage a pris tous les noms  
Mon cœur se borde de deuil  
Arena del mar Arena del desèrt  
La pierre redevient pierre  
Mors ultima ratio.

*Alicia* 24/07/03

**d'una talvera a l'altra**  
-----  
reviradas

## AMNAREN N ID / ENDANIÈRA DE NUÈIT

### 1

Anuèit  
Lo lum blu ven de ta boca  
E la boca cosuda de silenci

Tu, ont vas ?  
E lo cèl es plegat sus ta pèl

Per ont dintrarà la pluèja dins ton ostal ?  
Per la fenèstra probable  
Una nafradura dubèrta

Vendrà l'amor dins ton còr ?  
Es tampat, pecaire !

Vendràs del negre de l'istòria  
E lo lum te cremarà la man

As bastit un puèg pel miralh  
S'es feita pus vièlha la mar  
Un ausèl benda la plaga

Lo miralh se brigalha  
La mar quita son lièit  
E las serenas van de larg

### 2

Demandèri al solelh  
de quin fòc enluminava  
Lo de ton còr  
çò diguèt  
Mon pitre se durbiguèt,  
Mon còr èra brausent

Demandèri al desèrt  
Per quina pòrta èra tornat  
La de ta boca  
çò diguèt  
La pòrta se durbiguèt  
E la tempèsta s'i levava

Demandèri a la Luna  
Dins quin sòm i èra nascuda  
Gaita darrèr la mar  
çò diguèt  
La tèrra èra silenciosa  
Lo mond caminava  
los caps entre las mans

Demandèri a la tinta  
Dins quina lenga escriviá  
La de l'amor  
çò diguèt  
Mon còs tremolava  
E la susor i pivinava

Demandèri a l'estela  
Amb quina còrda s'estacava a sos fraires  
La del lum  
çò diguèt  
Plorèri,  
Plorèri  
Que cap de còrda m'estacava pas

Demandèri al sòm  
Dins quin diccionari demorava  
Lo del sòm i  
çò diguèt  
Lo diccionari se durbiguèt  
Los vèrbs èran sens bocas  
E los noms s'avaliguèron

Demandèri al libre  
Ont aviá trapat son silenci  
Dins ton silenci  
çò diguèt  
Tampavi la boca  
e demoravi mut

3

Ont vai dins aquel sòm  
Que nos traversa ?  
Sai que  
Levar un braç  
Levar lo blat

Se as talent  
Daissa la malafam te véser  
Atal  
De tu se va acostumar

Se veses a l'avalida  
Lo gat serà una pensada  
E la sabata ton esplandi

Atal  
Començan la mar de Nefosà  
E lo desèrt dels batèls

Febrièr de 1998

*Aqueste poëma de Sassid Dehmani es estat revirat del berbèr per l'autor e  
Olivier Lamarca.*

## L'OMBRA

Ombra ont sès?  
 Totjorn de l'autre bòrd  
 E ieu pecaire  
 Totjorn d'aqueste

Filha del solelh  
 Prenes sonque mas formas  
 Fau enrèr e me siègues  
 Fau avant e desbiardas

Te quiti a la nuèit  
     Mòrta  
 Lo grisejadís pus mendre t'avalís  
 Non sès pas la pus fòrta!

Aquò's lo lum que te balha la vida  
     Esclava  
 T'escantisses e demòri  
 Pòdes bufar plorar cridar de badas

## ESCRITURA

En defòra de l'espaci  
 A l'ombra de la vertat  
 Kantiana  
 Inmortal  
 Maire de l'èstre del temps de l'art  
 Amors de las polidas

Escrivi  
 Ton istòria  
 Amor de las solesas  
 Aicí  
 Malgrat las distàncias los desaguicis  
 E lo pes crusèl de las costumas

*Lo poèta Tayeb Chelef es argerian. Un de sos poèmas, Betum, pareguèt dins lo numerò 52 de la revista OC, al mes de julhet de 1999. Los dos poèmas çaisús son revirats del francés per Joan-Pèire Tardiu.*

## TREVADA

Quora nasquère  
venguère  
dins de temps qu'avián ja viscut.

Dins toti li cròs  
de la terra  
siáu ja estat ajaçat.

Chasca fuelha  
que tomba tomba  
coneis mei pesadas.  
Onte anar ?

Sensa fin  
agache  
dins lo mieu sang  
la gisclada  
de çò qu'es pas encara estat ;

mai mis uelhs  
despuei ben de temps an dich adieu  
a çò qu'es per véner.

Li fums òrbes  
de l'auga  
sabon li camins  
que menan luenh de la terra :  
Onte viure ?

*Leizer AICHENRAND es un poëta yiddish. Lo poëma Trevada es tirat de son recuèlh Das Broit fun tzar / Lo pan de dolor . L'adaptacion occitana es de Joan-Loïs Veyrac.*

## MONTSEGUR

## I

**D**ins la valada,  
 las roïnas amerçadas, ailamont  
 la ròca aspra  
 qu'amaga camins ja demembrats  
 (Qual abandonèt lo secrèt a la montanha?)  
 lo solelh cai sus la cima  
 lo solelh blanc de miègjorn,  
 sus las muralhas desoladas e candas,  
 dubèrtas cap al cèl.  
 Cai sus la valada.  
 Erbum daurat, ròcas,  
 Environa de montanhas  
 fosca al començament de l'auton.  
 Cai sul prat dels cremats  
 O tòrna tot aflambar  
 o vivifica tot,  
 lo païsatge sòbri,  
 la memòria,  
 eles,  
 que dos per dos anavan pels camins.

## II

Maltrobant,  
 perduda al mièg de tots e mai de ieu  
 quiti d'endroits sornes e rascanhuts  
 cap a'nòc.  
 Reconeissi dins las roïnas las miás cendras.  
 Aimadors qu'ailà s'abrandèron d'amor e de fòc.  
 La meteissa nòta restontiguèt en viòlas e laüts,  
 la meteissa pregària suls lenhièrs.

Sonque demorèron muralhas esbolhadas  
la vaga memòria de qualques noms,  
d'istòrias innombrablas  
que venciguèron l'inquisitor e son silenci.  
Aicestas pèiras ennoblidas  
uèi profèssan tanben la solitud.  
Soi venguda de tròp luènh  
per me trobar  
tot deschifrant leialtats e desfortunas.

*Elsa Cross (México, D.F., 1946) es una de las poëtessas pus conegudas e importantas de son país e tanben de la literatura espanhòla dins son tot. Professora de Filosofia de la Religion a l'Universidad Nacional Autónoma de México, a publicat fôrça libres de poëmas, coma El diván de Antar ("Lo divan d'Antar", Prèmi Nacional de Poësia "Aguascalientes"), Moira (Prèmi Jaime Sabines) o Espirales ("Espiralas"), que reunís una granda partida de son òbra. L'escrivan Octavio Paz destaquèt la complexitat de sa pensada e la blosetat de sa diccion. Revirada al francés e a d'autres lengas, es lo primièr còp que pòt èstre legida en occitan. Lo poëma "Montsegur" pertanh al libre La dama de la torre. La traduccion en òc n'es deguda a Josèp Carles Laínez.*



**germanor**

## ÚLTIM DINAR LLIURE DE BEETHOVEN

Gneixendorf, x (data il·legible) maig 1867

Senyor Conseller,

Probablement no em coneix. Em dic Michael Krenn. Sóc el criat de Johan van Beethoven el germà de Ludwig van Beethoven i el qui es va ocupar d'ell quan va venir a Gneixendorf al mes de setembre 1826 per descansar. Sé que vostè busca algunes anècdotes sobre els últims moments de Ludwig van Beethoven que jo tan admirava i que, em sembla tenia per a mi una certa simpatia. El senyor Ludwig van Beethoven es va quedar a Gneixendorf dos mesos, de finals de setembre a finals de novembre. Com que es morí a principis de 1827, penso que els moments que he viscut amb ell foren entre els últims de la seva vida.

D'ell recordo moltes coses, però potser el seu humor, morbós sovint, i sobretot el seu gust pel menjar que no li donaven, car segons deien calia que fes dieta, són els dos punts que recordaré del seus últims dies passats aquí. Penso que tots els trets del seu humor negre es coneixeran pels seus escrits, pels testimoniatges de tots els qui l'han acompanyat, i goso dir-ho, si aquestes paraules no semblen desplaçades en la boca d'un domèstic, que s'han sovint aprofitat d'ell. Del seu humor recordaré només dos elements. El primer són una línia d'una carta que escrivia no recordo quin dia, però penso que és al mes d'octubre, a qui, no m'ho va dir, però em la va fer llegir i recordo aquestes frases que vaig escriure després de memòria i que il·lustren, penso, el que jo deia a pròposit del seu humor negre: "Us adoneu que em trobo a Gneixendorf. El nom té una certa similitud amb un eix que es trenca. L'aire és sa. D'altra banda no queda res més sinó cantussejar el *Memento mori*." Això de cantussejar el *Memento mori* em preocupa encara. No sé si el senyor Beethoven volia parlar de la tristesa que podia trobar a Gneixendorf — jo no el trobo cap mica trist, sobretot amb el temps magnífic que teníem, però sembla normal car és finalment el meu país — o si evocava la mort que sense dubte sentia que s'acostava. El segon fet data del mateix mes. Amb el seu

germà vàrem anar — com sempre els acompanyava — a fer una visita a un metge que tenia de consultar el senyor Johann van Beethoven. La seva dona ens va acollir amb simpatia. Ningú li havia presentat el senyor Ludwig van Beethoven i com que ell, silenciós com ho era sovint s'havia assegut a vora del foc mentre que el metge i el seu germà havien anat a una altra habitació, jo m'havia quedat dempeus car aquí em coneixien i sabien que era el domèstic. Estic segur que la dona del metge, davant l'actitud silenciosa, reservada del senyor Ludwig pensà que era també un criat, més vell que mi i que s'havia assegut car era cansat. Sobre el foc hi havia dins una olla una sopa que bullia. El senyor Beethoven s'havia acostat, inclinat vers l'olla, i, com ho feia sovint ensumava, és clar, com un sord, fen molt soroll. La dona del metge no es va estranyar, anà a buscar un bol, l'omplí de sopa i el donà al senyor Ludwig, dient: "Tingui, bon home, un bol de sopa ben calenta". Les seves paraules confirmaven que no sabia qui era la persona asseguda a la vora del foc. Jo anava a intervenir quan els ulls brillants, quasi meravellats de Ludwig van Beethoven em digueren que no tenia de fer-ho. El senyor Beethoven es va beure la sopa amb un soroll que va fer somriure la senyora. Va posar el bol sobre la taula i d'una veu de tró, la veu que tenia les poques vegades que parlava, va dir: "Aquesta sopa és el millor menjar que he tastat des de almenys deu anys!" Els dos home varen entrar dins la cuina i Johann digué: "Au, Ludwig, anem". Amb el nom la senyora havia entès a qui havia ofert la sopa. Es posà vermella, em mirà. Li vaig somriure, ella em va mirar amb també un somriure. Així s'acabà l'anècdota però a partir del que havia passat, vaig bastant reflexionar i la meva conclusió fou que Ludwig van Beethoven passava fam, i que la dieta que li feien seguir era inútil car aquest home es moria, amb o sense règim.

Els dies passaven. No podia intervenir en la composició dels àpats, però com que tenia accés a la cuina i que li portava l'esmorzar a la seva cambra, sovint afegia un brioió o un croissant. Una vegada vaig posar una mica de pernil i un trosset de pà. Ludwig van Beethoven no deia res. Ni tan sols un agraïment. Era la seva manera de fer. Malgrat tot, un dia, com per mostrar que s'adonava dels meus esforços, em va dir, quasi a veu baixa — tot era relatiu però jo entenia que no volia que algú més el pogués sentir — : "Un dia el regrejaré". Entre nosaltres dos hi havia quelcom que anava més allà de la relació entre un personatge cèlebre i el seu criat.

Sovint, penso haver-ho dit, em feia llegir algunes de les cartes que enviava. Mai no havia entès perquè ho feia, jo pensava que era una necessitat de part seva, com una necessitat gratuïta car mai no em preguntava quelcom, i jo no li podia respondre sobre el petit quadern que sempre tenia amb mi. Un dia, malgrat tot llegint una part d'una carta al senyor Schott en la qual li recor-

dava la seva demanda en una carta del 22 del febrer de vi del Rin per acompanyar "une hipotètiques ostres", vaig entendre que, en quasi totes les cartes que em feia llegir, es tractava de menjar o beure. Ara sí, sabia sense cap dubte que Ludwig van Beethoven passava fam, que Ludwig van Beethoven tenia ganes de beure vi.. Un dia el seu germà, el meu amo Johann, em va dir que l'endemà em quedaria sol amb el senyor Ludwig i la cuinera francesa. La decisió era presa: demanaria a la cuinera de preparar-me — per a mi, car el senyor Ludwig tindria el seu règim — una parell de cuixes d'anec o d'oca. El Senyor Conseller haurà entès que aquest "per a mi" era una mentida. Vaig agafar el poc diner que tenia i vaig anar a la ciutat. Allà, després d'hesitar entre una o dues, vaig comprar dues dotzenes d'ostres franceses, de les més cares, una botella d'aquest vi del Rin, concretament un *Rüdesheimer* de 1806, que tant agradava al senyor Ludwig van Beethoven, i una d'un vi negre que s'anomena d'una manera estranya: *Blauer Portugeisser*. Al dinar doncs, sense dir res, vaig dur les ostres obertes i el vi dins una galleda de gel. Havia, utilitzant la meva millor lletra que, segons deia el mestre als pocs moments d'escola que vaig tenir, era molt estètica, escrit el menú del dia que havia compost amb la cuinera francesa a la qual, com que parlava malament l'alemany, no havia donat detalls, ella sí que me n'havia donats de detalls, especialment sobre els vins i els formatges francesos, però no tenia gaire diners i s'accontentà de vins i formatges d'aquí. Vet'aquí doncs el menú del dia compost especialment per al senyor Ludwig van Beethoven, i en francès !

*Entrée à la bordelaise: 24 huitres françaises  
avec sauce à l'échalote et saucisses appelées  
chipolata Cuisses d'oie confites accompagnées  
de pommes rissolées à la graisse d'oi  
Fromage autrichien: Mondseer- Lankäse  
Divers petits gâteaux français de chez Larose  
Vins allemands: Blanc: Rüdesheimer 1806  
Rouge: Blauer Portugeisser 1820  
Café du Brésil  
Eau de vie: schnaps de Rüdesheimer*

No sabia si Ludwig van Beethoven entenia el francès, però pensava que tenia bastant humor per comprendre que hi havia una complicitat entre nosaltres dos en aquesta barreja franco-alemanya però indubtablement gastronòmica.

No oblidaré jamai l'expressió del senyor Ludwig. Vul dir l'expressió dels seus ulls brillants, dels seus ulls mullats de llàgrimes. És veritat, no plorava en el sentit estricte del terme, però

les llàgrimes arribaven. No va dir res. Com per amagar la seva emoció, es va posar la tovallola al coll, es va seure i va sospirar, de plaer, d'emoció, no ho sé. Mai no em quedava davant ell quan menjava. Com de costum vaig sortir. Després de quasi una hora, quan començava a preparar el café — “per a mi el café” vaig dir a la cuinera, car el senyor Beethoven hi tenia dret tan sols a l'esmorzar — vaig sentir la seva veu que cridava: “Michael!”. Vaig arribar. “Vine i escolta”. Penso que era la primera vegada que em tutejava. Es trobava al piano i un allau de música que em semblava contràriament a la que escrivia sempre en aquests moments, molt alegre. La música durà almenys un quart d'hora. No m'havia assegut per por de fer soroll, havia oblidat en poc temps que Ludwig Van Beethoven era sord. De sobte es va aixecar, va agafar un quadern de música i va cobrir el paper de notes. Després d'un llarg moment d'escriure notes, va afegir quelcom al principi i al final de la partitura. Vingué cap a mi i em donà algunes pàgines. “Per a regraciar-te”, va dir amb veu suposada baixa, posant el seu dit davant la seva boca. I marxà. Jo em quedava en silenci, quasi sense gosar mirar la partitura que de tota manera no entendria. Al principi hi havia un títol: “24 variacions per a 24 ostres franceses”, al final una dedicatòria: “Per al meu amic Michael Krenn que m'ha sovint entès més que els qui diuen conèixer'm”.

Mai més ni ell ni jo no hem parlat ni de l'àpat francès, ni de la partitura.

Vet'aquí doncs l'anècdota que és per a mi el més important record de la meua encara curta vida. Malgrat que sàpiga que és veritat, no arribo a creure que el senyor Ludwig van Beethoven hagi mort i que mai més menjarà ostres franceses ofertes per un humil criat que es volia una mica el seu amic.

Com que no sé transcriure la música li envio la partitura que farà copiar i que em tornarà. És potser la última obra del senyor Ludwig van Beethoven, no sé quin número d'opus tindria.

Senyor Conseller sempre em trobarà humilment a la seva disposició.

Michael Krenn

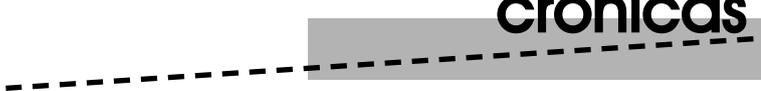
*(Carta inèdita de Michael Krenn al Senyor Conseller Gerhard von Brauning)*

El conseller Gerhard von Brauning mai no va rebre ni la carta ni la partitura. L'encarregat de portar les cartes a Viena es va negar dins un riu en crecuda que volgué fer travessar per força al seu cavall. Amb ell va desaparèixer el correu, la carta era perduda, però Michael Krenn podia tornar contar l'anecdòta. El que no podia fer era ressuscitar Ludwig van Beethoven per que escrigui una altra vegada les "24 variacions per a 24 ostres franceses", op.136\*?

( Sant Feliu d'Amunt, 20-04-2001,Pau, 25-04-2001)

*Op. 136 ? és una deducció meva car l'opus 135, és el dinovè quartet donat a l'impremta per Beethoven a finals de setembre del 1826. Les dues obres posteriors, L'Andante Maestoso en sol major (fragment de quintet), acabat en febrer del 1827, i els esbossos per una desena simfonia als qual treballava vuit dies abans de la seva mort, no tenen número d'opus.*

**cronicas**

A decorative graphic element consisting of a dashed black line that starts from the left and slopes upwards to the right. A solid grey rectangular bar is positioned above the right end of this dashed line, partially overlapping it.

# pintura

## PAUSICION

(Lo tèxte que sièc fai lo punt sus una evolucion reflexiva qu'aviá trobat sas prumièras formulacions dins lo "manifèste" del Grop **Itération** que n'aviái amodat la creacion, en 1975, a Tolosa. De moments que mèrcan una òsca dins aquela evolucion se tròban dins un tèxte de 1991, "**Composition-Distribution**", e dins una **lettre à C.P. Bru**, de 1994).

*"Çò que dintra en preséncia en se desplegant d'esperé".*

**A**quò's amb aquels tèrmes que Heidegger qualificava la natura. Aquò's amb aquels tèrmes tanben que se poiriá qualificar lo mòde de far artistic que ne vòli parlar. La natura se desplaça d'esperé pr'amor dels sistèmas biologics que la constituïsson. Aquò's atal qu'un arbre sembla un autre arbre mas es pas a l'imitacion de quin autre arbre existent que siá. Al contra, l'òbra d'art se desplaça en partint de l'imitacion mai o mens prèpa de las autras òbras, dins un encastre cultural donat. Pr'amor de lor mòde d'aparicion, "las òbras de la natura" aprofèitan un ressorgament contunh, mentre que las de l'art fan pas que se dedusir las unas de las autras, per un degradament lent de lor energia prumièra: un genre d'entropia que mena a tots los academismes.

Contra aquela menaça, ai volgut endevenir de far d'òbras d'art que coma quicòm se desplegarían d'esperelas per l'efièit dels sistèmas algoritmics que las contenen virtualament. L'Art a renonciat dempuèi un brieu a imitar la natura dins sas manifestacions aparentas. Mas aquelas òbras - que las soni "distribucionalas" - paradoxalament, prendrián modèl sus las combinasons sistematizadas de la natura e fengirián son biais de far. E, coma d'organismes, demercé la part d'asard e de règla que claurián, escaparián a la repeticion epigonica, e mai aprofitarián l'embelinament de totas las (re)començas.

Concretament, entendi per "òbras distribucionalas" las prepaucions plasticas que resultan de l'aplicacion d'un sistèma, es a dire d'un programa e, d'un biais practic, en faguent compte de las possibilitats inmensas que balha la tecnica actuala, d'un programa informatic. Es atal qu'ambe l'ajuda del FRAC de Miègjorn-Pirenèus me farguèri lo mieu en 1990, en partint de la tematica formal que l'aviái aperabans utilizada "a la man".

Es dins aquel programa que prenon lor origina, d'arancelai, mas creacions plasticas.

A per tòca de far espelir, al dintre de l'encastre reglat d'unes limits que i a, e segon d'unes algoritmes combinatòris, d'accidents visuals aleatòris e d'iterar aquels eveniments, es-a-dire de los tornar far espelir en los modificant a bèl talh, en los apilant los uns sus los autres, e que cadun espotigue mai o mens parcialament lo d'abans.

Atal la maquina desvòlza los algoritmes del programa, règla aleatòriament las valors d'unes paramètres que i a, subrepausa las iteracions e finalament aficha sas resultas talament aviat que cada image seleccionat es una mena d'instantanèu, de moment furtiu. Una "arrestada sus image". Una "captura d'ecran". Quicòm fuguèt sasit d'un vam e sèrva traça de dinamisme. Se los ordenators an una qualitat plan lor, aquò's ben lor rapiditat d'execucion: las òbras que n'es aici question son pas a l'image de res pus que d'aquela rapiditat e d'aquela potència.

Dins lo programa, i es claugut virtualament un nombre infinit de potencialitats; aici Aleatòri e Repeticion son las aisinas que per elas aquelas virtualitats, segon lo camin de lor espelison, s'actualisan. Pendent l'aplicacion del programa lo subjècte demòra passiu. Torna trobar la legitimitat de son intervencion sonqu'un còp que lo procès empenat es complit, quand se tracha de se prononciar sus la validitat d'una resulta experimentalala que se pòt pas preveire per avança dins los detalhs e que la cal acceptar coma es e sens i tocar res, o la bandir dins son tot. Coma autor del programa, lo subjècte aviá jogar son ròtle a la debuta del procès; a la fin tròba un ofici novèl: lo de causir e tornar causir demièg lo fum d'eveniments visuals que la maquina los congrea. Atal lo subjècte es pas estat fòrbandit, rai, mas es estat cambiat de plaça, d'un lòc de la creacion cap a un autre: s'es descargat de la creacion meteissa per se vodar al jutjament de çò qu'es estat produsit a molons. Lo sistèma produsís e l'artista causís.

Aquel procès de produccion de las òbras lo soni "distribucion".

Aquò's sus ela, sus la "distribucion", dins çò que clau de fonsalament opausat a la "compausicion" euristica e intuitiva, qu'ai apiasonat l'essencial de mon dispositiu conceptual e mai instrumental.

Sergi BEC, *Suito per uno eternita*, tèxte provençal amb una version francesa e una version alemanda, Editions en Forêt / Verlag im Vald, Doenning 6, D-93485 Rimbach, 157 paginas, 12 euròs (pòrt comprés)

Sergi Bec es pas un poèta qu'age fait del lengatge un jòc. Cadun de sos poèmas es ligat a una experiéncia fonsala viscuda al pus pregond d'el-meteis. Poiriá tonar préner per el aquel dire de Walt Whitman: "Soi pas vengut per far de brodariá." Porgís a la poèisia un ròtle qu'es lo d'ajudar a viure, d'ajudar a pelejar per que l'òme endevengue los camins de sa grandor.

Tota son òbra ne pòrta la mèrca a través los grands tèmas que desvòlza: l'amor, la mòrt, la revòlta contra la guèrra e los totalitarismes, lo país e las rasicas que devon pas empachar la dobertura als autres, la femna portaira de la belesa, la tragedia e mai l'esper del monde.

Los eveniments de sa vida, coma tanben las tragedias collectivas que lo pertòcan, son una mena de centena de son inspiracion. De còps que i a los dos aspèctes se juntan e espelisson entremesclats dins son lirisme. Aquò s'endevenguèt per exemple dins son recuèlh *Memòria de la carn* que la dolor de la separacion amb sa molher èra retraits sus fons de guèrra d'Argeria.

Dins d'autres endevenenças, Sergi Bec s'èra pus especificament prononciat sus d'eveniments que borrolavan pas dirèctament sa vida vidanta, rai, mas engatjavan sa consciéncia d'òme solidari. Atal n'és d'*Auba*, en Argeria, de sa *Balado pèr Lili Fông* al moment de la guèrra de Viêt-nam, de *Sesoun de Guerro* pendent la guèrra del Gòlfe.

Amb *Suito per uno eternita*, nos fai dintrar dins una endevenença dolorosa de son viure. D'efièit, un accident de santat faguèt capbussar sa molher Aneta dins una situacion de comà que se'n podiá crénher las pus marridas seguidas. La fotografia a la fin del libre que mòstra los dos amassa e complicités nos rassegura sul debanament dels afars, quitament plan abans que nos siaguem endralhats dins las primièras paginas del tèxte.

Aquel recuèlh se duèrb per nosautres sus una primièra part de poèmas fòrça sarrats, fòrça esmerats, que dison tota l'angoissa que lo poèta poguèt sentir al quite moment qu'una separacion definitiva se vesia venir:

*De-bado  
escoutèrè lou batedis  
de toun silenci lou vounvoun  
dis estello tiéuno. Rèn*

*Que retenguèsse ma man  
calignairis retilenco  
dins lou galatas  
de l'amour...*

Lo biais de l'amor es de relenquir pas, de se rebechar e de i far amb los marrits còps de l'astrada:

Femo  
t'ai revihado  
à cop de piccolo  
t'ai duberto  
à la maduresoun  
de la lus  
à l'achinimen  
de l'amour  
ai estrassa  
l'acoublamen  
de la niue  
emé tis os

S'endeven alara qu'aquel combat es pas bufèc. Dins la segonda part d'aquela *suito*, l'estil se desliga a bèl talh, los vèrses tròban un ample. Coma se lo patiment aviá ajut una accion en pre-gondor dins lo còr e la consciéncia del poèta. Que l'agèsse dubèrt a una dimension que la vida vidanta permet pas de l'endevenir:

Aro sabe, moun amour de lus  
qu'au fin founs de toun amo  
niso la trasparènci de l'eternita

Al quite moment qu'a tornat trobar la poténcia de sos images, lo poèta a pres un còp de mai lo camin de l'esper. Aquel libre tresviraire es prefaciá per Raymond Jean qu'oblida pas de cachar tanben sus la dimension cosmica de la poèsia de Sergi Bec: "*ces poèmes donc avancent, en nous parlant de la lumière comme du désir, d'une rivière aux oiseaux comme du clignotement des étoiles, des arbres morts comme des fontaines de vie...*"

Lo recuèlh es prepausat en version trilingüa. En provençal, de'n prumièr, qu'atal banham d'a fons dins lo ritme e las sonoritats de la lenga. Cal benlèu sus aquí ramentar que per Sergi Bec aquela lenga es un vector d'universalitat e non pas lo corollari forçat de sicuts ritualisats, rancunhats dins la glorificacion de la Provença e de sa tradicion. Après ven la version en francés amb en fàcia la revirada en alemand.

Aquela iniciativa originala es de Rüdiger Fischer, reviraire e editor de poèsia francesa. Li sèm redeveires de l'aculiment, entre autres, dins sas edicions, de Pierre Garnier, Gaston Puel e Jean Rousselot.

## Cronicas de ma cambra negra

**A**quel libre, fa de temps que m'esperava sus una laissa - m'ère dich que lo legiriái a un moment propici - non sabiái quane- èra simplament una disponibilitat - un estat - èstre ben en se per se dobrir a l'autre - a sa paraula a l'encòp clara, sens artifici e tarribla - me calguèt seguir pas a pas - davalant cap a l'abís - cap a l'infèrn - per ensatjar de tornar al lum amb l'autor. Pasmens sabiái tre los primièrs mots qu'el n'èra pas tornat, jamai - que foguèt escanat en el l'òme qu'èra: " se questo è un uomo ..."

L'ombra d'un òme  
que s'avalis dins la nuòch  
Dins la carrièra de la vila  
demòra una lausa sus un ostal  
De l'infèrn de nòstre cap  
sortisson noms d'espavent  
toponimes del non-res  
Primo Levi te seguissèm  
e ton ombra nos trèva  
e ta paraula nos trissa  
Cercar perquè  
Dins lo silenci  
Vòstres crits petrificats  
e un ultime messatge teu :  
causir l'umanitat  
cercar l'alteritat



Es que la revista "OC " es minimalista? seriá per de rasons de pauretat dels mejans - de pauretat de la matèria - seriá per manca d'escambis amb lo defòra? OC teís los fiús tenuts de nòstras voses, se fa lo resson de paraulas a espelir. Es que la literatura es a mand de se transformar que sèm incapables de transformar lo mond - sèm sens amiras - l'estetica tradicionala amb referéncias als Latins e als Grècs s'escafa pauc a pauc, coma lo dadaïsme, lo subrealisme, lo novèl roman o la literatura revolucionària. Dins lo flume mediatic e consumerista que nos carreja, de qué podem des-triar? Sèm remandats a de bocins de causas, tròces de paraulas, talhs e abséncias, sèm a cavar al dintre de se, introspeccion - parlam pas mai per lo pòble, per una utopia o una vertat transcenden-

tala - es una regressión mairala o es la quista de la part femenina que nos congrèa - es que parlar de se es pas parlar del mond.



Descobèrta d'un mot :

Quand al bescontorn d'una frasa, a l'asar, un mot respelís de sa longa nuòch d'oblit, sèm coma pivelats davant aquel esbleugiment coma la pichòta Bernadeta davant la bauma. Cossí se fasiá qu'aquela belòria nos aviá escapat e mesuram aladonc l'apauriment nòstre, d'aquela lenga que s'engruna de pas èstre usada. Podèm pensar a l'estrambòrd de Mistral que recampava dins son *Tresòr* tot çò que remontava d'en pertot de la tèrra d'òc, encara tota conflada de chuc e de muc de la lenga. Cossí se deviá regalar de far de pèscas miraclosas, un chale vertadièr!

Ara nos cal acontentar d'un paure mot benastruc, escapat de la boca d'un ancian, o reemplegat dins la boca de l'enfant o del rèire felen, per poder tastar aquela voluptat gaujosa de la descobèrta.

Las mans trebolantas anar dobrir son Alibert per constatar se lo mot es plan repertoriat, amb una grafia diferenta, puòl qu'aquela mot s'èra benlèu desformat dempuòi lo temps qu'èra tornat a l'estat de natura.

Quantes mots retrobèrte aital? Me sovène de quauques-unes que me pausèron question. Coma per exemple aquel "ai fach aquò sens ime! " Es mon oncle Jaume, pro saberut, que me diguèt qu'èra " l'èime " - ne foguèrte esbleugit coma lo nenet que ven d'escopir son primièr babilh ( en Provença ausiguèrte tanben l'expression "a bel èime" per dire de cosinar ) .

Lo mai espetaclós son los mots ressons d'un temps imemorial que son lo simbèl d'una certa resisténcia aital nòstre vesin que teniá quand moriguèt, i a un vintenat d'ans, quicòm coma nonanta uòch, menusièr de son estat, companhon del Torn de França, rog de conviccion, grand caçaire e festejaire de primièira, aviá una conoissença meravilhosa. Quand las causas se devián pausar, que lo pensar deviá superar l'accion o l'emportament, qu'un amic veniá de morir disiá " cal que lo serin de la nuòch ié passe " - mistèri de la lenga - Teniá fòrça en respècte un òme d'un vilatge vesin, e diguèt d'el un jorn a mon paire " aquel es un perfèt ", èra un òme bon, remembrança de nòstres bonsòmes catars ?

I a pas gaire, dins lo vilatge de Montpeirós, se faguèt una descobèrta arqueologica - los " vièlhs " disián " s'enterravan tras lo barri, dins la davalada, dins de lausas " - se trapèt aquí un cementeri wisigotic.

Del temps dels darrièrs auvaris d'aquestas vendèmias,

aprenguèr lo mot " enrekar " per dire de l'aiga que congria de rècs dins las vinhas. Aquel es pas mencionat dins Alibert - es l'enfant d'un emigrat espanhòu que me lo diguèt.

Lo darrièr descobèrt es una frasa de mon grand que me raportèt mon paire - abans de morir li aviá dich : " asengatz vos d'aquò! " Aquel "asengar" es una desformacion d'"asegar" plan notat dins Alibert, mot abstrach per dire de s'endevenir, de s'acordar ...

L'estiu passat anèr vesitar la Val de Vilaret en Losèra, mena de pargue de jòc, ont tot en se passejant a pè lo long d'un percors dins los arbres e sus l'aiga, se descobrí la natura d'un biais ludic, que Bodon, lo paure el, aviá pas pensat per Espinègue. Pasmens çò mai interessant èra la dimension artistica ligada al tèma, ont de creators daissèron trepar son imaginari lo long de l'escorreguda, mesclant sas òbras d'un biais sovent umoristic a l'entorn: un riuisset, un arbre, d'escobilhas. Al centre del pargue, dins la torre del castèl, una mòstra d'art contemporanèu èra installada. Aquí dins tot son ample se podíá ensajar de legir o de comprene la concepcion de l'art d'ara, escampilhat, abocinat, dissolgut dins lo mediatic, l'informatic, ont demòra pas que quauquas sobras de se botar dins lo cròs de la dent. Se vesíá sus mantun ecran una filha (chinesa benlèu) vanegar dins la vila, cò d'ela, sens gaire d'artifici - narcissism estèrle ? ont la sola creacion es lo sembla-rebat de la realitat ?

Dins lo percors, un artista niçarte aviá fach son installacion en occitan: un panèl descriuá la morfologia d'una bèstia, mena de ratapenada fantastica, del biais de Michaux , e quand se preniá l'aparelh per veire la bèstia dins lo brancum, se podíá entreveire una mena de pelhòt. I vejèr coma la metafòra de nòstra lenga: una definicion que sembla racionala per una realitat problematica ...



Me siá pas tròp pausat la question de l'omosexualitat, benlèu perqu'es una causa esconduda dins la literatura occitana e rarament abordada. Me sovèn de la revistòta parisenca "Talvera" que justament se fasiá lo resson d'un questionament sus lo machisme de la societat occitana, sus la plaça de la femna, sus l'omosexualitat, pense que Talvera foguèt l'ensag mai ric en occitan per dobrir un espandit de libertat e d'emancipacion. Pasmens me sembla que foguèt una omosexualitat occitana dolorosa que visquèrem, perqué marginalisats doblament. Dins l'escritura de las annadas setanta fuguèron fòrça omosexuels. Es qu'èra lo periòd de liberacion d'après 68? un afortiment d'un biais d'èstre, d'una estetica? vertat que trapam mai de sensibilitat a cò d'escrieires omosexuels, atrats per la beutat pura, dins una quista dionisiaca, prèstes per flambar sa vida, la consumir fins al cap - e foguèt lo SIDA e

foguèt de còps benlèu lo suicidi e de mors renegadas per la societat.

Aquela aparicion mai vesadoira de l'omosexualitat permetèt a l'òme dins l'encastre de nòstra societat encara tradicionala de mostrar mai sos sentiments, d'èstre esmogut. Mercé en aquela evolucion, es que sèm pas a l'ora d'ara plenament umans en convidant e exprimiguient la part femenina qu'avèm?

Pasmens çò que me baila lo mai de bonur dins la vida es benlèu l'amistat femenina - aquela complicitat facha de seduccion e d'escambis, que te buta a t'exprimir totalament sens s'amagar aquela dificultat d'èstre, - condicion comuna a totes mas que las femnas son mai capablas d'abordar e d'admetre - patisson benlèu mai dins sa carn - escarnidas a balhar a l'encòp la vida e la mòrt.

L'òme ensaja de longa de desseparar son cervèl de son còs, volent sempre mestrejar tot - es una tòca vana - aquò o an comprés las dònas...



joan-pau creissac

\* Las edicions Jorn publican *D'amor e de contèstas*, de Max Allier, recuèlh compausat pel poèta meteís abans sa mòrt en 2002. I trobam *Per J.O.L.*, lo darrièr poèma d'Allier que duèrb aqueste numerò d'OC, e fòrça autres ineditats, mas tanben tota una tièra de poèmas significatius pareguts dins los recuèlhs d'abans. L'ensemble es una vertadièra soma poètica que permetrà de prendre la mesura d'una de las endralhadas creadoiras pus fòrtas del sègle XX en occitan. *D'amor e de contèstas*, antologia poètica amb una version francesa de l'autor, se pòt comandar a las edicions Jorn, 38, rue de la Dysse F 34150 Montpeyrroux. Prètz: 20 euròs, pagament per chèc a l'òrdre de "Associacion Jorn".

\* Les Amis de Michel Miniussi venon de far paréisser, en cò-edicion amb Jorn, lo recuèlh *Hortus Deliciarum*, poèmas de l'autor dels *Passatemp*s (obratge totjorn disponible a l'adreça dels Amis), amb una version francesa de Frédéric Voilley e de dessenh de Bernat Manciet. *Hortus Deliciarum*, de Michel Miniussi, còsta 11 euròs. Reglament per chèc a l'òrdre de: Les Amis de Michel Miniussi, 210 chemin de la Cerisaie 06250 Mougins.

\* A las edicions Fédérop ven d'espelir un document excepcional tant pel testimòni istoric coma per l'aspècte lingüistic: *Le Livre de Vie (1379-1382) Bergerac au coeur de la guerre de Cent Ans*. Lo notari public e secretari del consolat de Brageirac, Johan Thoyr, i transcriu menimosament cent vint depausacions de tòrts faits a la poblacion entre 1379 e 1382. Pas tant las violéncias de la guèrra, pr'aquò, mas puslèu las piètras malafachas de senhors, capitans o quitament vailets e pilhards qu'aprofeïtavan lo ramalh dels temps trebols. Lo tèxte occitan d'aquel *Libre de Vita* es donat dins la transcripcion de Joan Ros, amb una revirada de Bernat Lesfargues e un estudi de Yan Laborie, assistent de conservacion del patrimòni al musèu de Brageirac.

*Le Livre de Vie* se pòt comandar al prètz de 19,50 euròs (pòrt comprés) a: Editions Fédérop Le Pont du Rôle 24680 Gardonne.

\* Las edicions Reclams publican, dins lor colleccion "Terra incognita", dos novèls obratges. Atal los legeires pòiràn tornar trobar, amb lo quatern libre d'aquela colleccion, la pròsa bearnesa de Sèrgi Javaloyès, l'autor de *L'òra de partir*, roman que durbiguèt un talh novèl dins la literatura occitana, e pus recentament de *La Set* (rendut compte de Bernat Manciet dins OC n° 61, de novembre de 2001). L'obratge que ven de sortir, *Pasaia*, es un recuèlh de novèlas escrites entre 1996 e 2002. Dins una volontat de dubertura a tot l'ample de la creacion occitana, plan en-delai de Bearn e Gasconha mas tanben dels "genres classics", lo cinquen libre de "Terra incognita" es un "roman" de Sèrgi Labatut, *L'Esquinador*. L'autor montabanés aviá dejà publicat mantun tèxte "esquerrièr" dins OC. Reconeisserem dins *L'Esquinador* l'escritura "qui décoiffe" d'aquel grand legeire de Borges, de Joyce e de Ramon Llull. Lo prètz de *Pasaia* es de 18 euròs (+ 3 de pòrt), lo de *L'Esquinador* de 17 euròs (+3 de pòrt), Pagament per chèc a: "In Octavo" 24-26, carrèra deu Pont-Loís 64230 Lescar.

\* E per quitar pas los dos editors precedents, Fédérop e Reclams, nos cal senhalar que venon de far espelir amassa una novèla edicion d'*Elena*, de Bernat Manciet. Atal es tornarmai disponibla una de las pròsas pus nau-

tas del grand escriveire gascon. Elena se pòt donc comandar a l'una de las doás adreïças çaisús (la de Féderop o la d' "In Octavo" pels Reclams).

\* L'Associacion d'Estudis del Tèxte Occitan ven de far paréisser son n° 6 consacrat a las *Lecturas de la Margalide gascoue* de Bertrand Larade que fuguèron presentadas al public dins l'encastre d'una jornada vodada a l'analisi de l'òbra lo 26 de genièr de 2002 a Tolosa. L'organizador n'èra lo Centre d'Estudi de la Literatura occitana. Las contribucions recampadas aici fan lum sul sens, la tecnica e la portada d'aquela òbra màger de la debuta del sègle XVII. Aquelas *Lecturas de la Margalide Gascoue* se pòdon comandar a: Association d'Etude du Texte Occitan 13, rue Georges Rioux F 33800 Bordeaux. Lo prètz n'ès de 15 euròs (franc de pòrt),

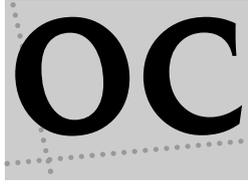
\* La revista Auteurs en scène, jol titol *Robert Lafont, un impossible théâtre* consagra son numerò 5 a l'òbra teatrala de Robèrt Lafont. A través las analisis, los testimònis, l'iconografia mai que mai rica e la bibliografia, prenèm la mesura de l'investiment de l'autor dins aquel genre que, e mai aqui, Lafont i prenguèt d'iniciativas precursoras. Lo numerò es completat pel tèxte integral de doás pèças amb revirada francesa. Lo numerò *Robert Lafont, un impossible théâtre* es a comandar a Presses du Languedoc 17 rue Rigaud F 34000 Montpellier. Còsta 18,29 euròs (+ 4,5 euròs de mandadís recomandat). Chèc a l'òrdre de Presses du Languedoc.

\* Lo jornal *araninformación*, publicat en castelhan e en gascon aranés dins la Val d'Aran, balha un ample resson dels eveniments culturals d'aquela encontrada ont la lenga d'òc a una existéncia oficiala. Dins lo numerò de març d'ongan l'agenda cultural presenta per exemple l'obratge *Era Val d'Aran*, de Joaquin Coca, e un omenatge a Mossen Rafel Nart Arjò amb una ceremonia oficiala qu'acompanha la publicacion del libre de Llorenç Sanchez i Vilanova Mossen Rafel Nart Arjò, *biografia e fragments poetics*.

\* Dins sa *Letra-Fanzine* de març de 2003 Renat Duran evòca lo film de Raymond Depardon, *Profils paysans* :

" *Aquel film mòstra d'agricultors de Lozèra, Cevenas, Léger Naut, Ardèche e Saône-et-Loire, departaments del país d'oc, levat lo darrièr. Se tracha de personas e mai de familhas, sovent de monde vièlhs e isolats. Raymond de Pardon nos balha a veire lor vida vidanta en se servint de la lentor, o tot al contra de flashes a la lèsta. En mai d'aquò, el qu'es pas d'origina occitana, fa a través sos personatges un constat realista de la situacion de la cultura d'òc al campèstre. (...) Raymond Depardon demòra lo reporter qu'amòda fòrça emocion. Mas sa fòrça se destaca encara mai quand retrai lo mitan agricòla qu'el n'es sortit.*" (Renat Duran)

\* La revista trimestrala *MicRomania* que se consagra a las "literaturas contemporanèas en lengas romanas regionalas" duèrb son numerò 45 (decembre 2002) per un estudi suls "patois valaisans", jol calam de Gisèle Pannatier. Las autras paginas, coma d'acostumada, presentan de poèmas escrits dins fòrça parlars romans ( asturian, ticinés, algherés (catalan d'Algher), aroman, venician, judeò-espanhòl, wallon, piemontés, francò-provençal, picard, mirandés (lenga regionala de Portugal), "lengua valenciana" (sic), sarde, lorrain, furlan, ladin, e occitan). Abonament per un an: 14,80 euròs sul compte 068-2210583-77 de MicRomania (CROMBEL) o per mandat postal internacional a MicRomania (CROMBEL c/o Jean-Luc Fauconnier Rue de Namur 600 B 6200 Châtelet (Belgique)



## REVISTA DE LAS LETRAS E DE LA PENSADA OCCITANAS

creada en 1923  
per Ismaël Girard

### Presidents d'onor :

Max Roqueta, Pau Castelà, Max Allier<sup>†</sup>

### Direccion e Abonaments :

Centre Regionau de Documentacion Occitana  
B.P. 27 - 06371 Mouans-Sartoux Cedex

Tel.: 04 92 92 47 24 - Fax : 04 92 92 47 26 - e-mail : migourdon@aol.com

### Mandatç totes manescrichs a

Bernat Manciet, a Trensacq - 40630 Sabres - Tel. : 05 58 07 06 56

Joan-Pèire Tardiu, As Capels, Route de Bias - 47440 Casseneuil -Tel. : 05 53 70 50 62  
e-mail : jptardiu@aol.com

Jaumes Privat : e-mail : jaumesp.latalhada@wanadoo.fr

### Conselh de Redaccion

**Directritz** : Maria-Loïsa Gourdon

**Baile Redactor** : Bernat Manciet, amb Joan-Pèire Tardiu, e Jep Gouzy  
(Catalunya)

**Membres** : Felip Angelau - Jacmes Astor - Franc Bardòu - Sergi Bec - Joan-Frederic Brun - Michèu Chadeuil - Ramon Chatbert - Joan-Pau Creissac -  
Dominica Descomps - Renat Duran- Felip Gardy - Rotlan Garrigues - Dòna  
Ismaël Girard - Olivèr Lamarca - Joan-Francés Mariot - Bernat Molinier -  
Jòrdi Passerat - Jaumes Privat - Alem Surre-García - Pèire Venzac - Florian  
Vernet - Ana Viguier.

### Abonament als quatre quaserns de l'an

França : 25 €

Estudiants : 18 € (sus justificatiu)

Forestièr : 31 € - D'ajuda : 50 € - Lo numerò : 7 €

I.S.S.N. 1169-2332

Publié avec le concours du Conseil Régional Provence-Alpes-Côte-d'Azur,  
du Conseil Régional Midi Pyrénées , du Conseil Régional d'Aquitaine  
et du Conseil Général de la Haute-Garonne